

Doğuştan Total Görme Engelli Bireylerin Rüya Deneyimine İlişkin Görüşleri

*Tolga ÇELİK

¹MEB, tolgacelikskel@gmail.com ORCID: [0000-0003-4136-9464](https://orcid.org/0000-0003-4136-9464)

Geliş Tarihi/Received: 16.01.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 09.03.2023

e-Yayım/e-Printed: 28.07.2023

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, doğuştan total görme engelli olan bireylerin nasıl rüya gördüklerine ilişkin deneyimleri belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışmada araştırmanın yapısına uygun olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ilinde ikamet edip GAP Görme Engelliler İlkokulu/Ortaokulu'nda öğretmenlik yapan ve doğuştan total görme engeli bulunan değişik yaş gruplarında bulunan altı öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde doğuştan total görme engelli olan bireylerin nasıl rüya gördüklerine ilişkin deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Dört soruluk bir görüşme formu oluşturulmuştur. Veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. Ardından doğuştan görme engelli olan bireylerin nasıl rüya gördüklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ardından doğuştan görme engelli olan bireylerin nasıl rüya gördüklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Doğuştan total görme engeli olan bireylerin görme duyuları haricindeki diğer duyuları ile rüya deneyimlerini yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Rüya deneyimini yaşarken yakınlarında olmayan nesnelere, bir referans yardımıyla konumlandırarak hissettikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Total görme engelli, Görme engelli, Rüya

Opinions of Congenital Totally Visually Impaired Individuals on Dream Experience

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the experiences of individuals with congenital total visual impairment regarding how they dream. The research was carried out with the qualitative research method. In the study, the phenomenology design, which is suitable for the structure of the research, was used. The study group of the research consists of six teachers from different age groups who reside in Gaziantep and teach at the GAP Primary/Secondary School for the Visually Impaired and have a congenital total visual disability. Within the framework of the research, a semi-structured interview form was prepared in order to reveal the experiences of individuals with congenital total visual impairment about how they dream. An interview form consisting of four questions was created. The data were analyzed by content analysis. Then, the findings about how individuals with congenital visual impairment dream are given. Then, the findings about how individuals with congenital visual impairment dream are given. It has been concluded that individuals with congenital total visual impairment experience dream experiences with their other senses other than their visual senses. It was understood that they felt the objects that were not close while they were experiencing the dream by positioning them with the help of a reference.

Key Words: Total visually impaired, Visually impaired, Dream

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana özel gereksinimi olan bireylerle iç içe yaşamaktayız. Ancak bu bireylere geçmiş zamanlarda hasta ya da büyü yapılmış gibi temeli olmayan yakıştırmalar yapılmaktaydı. Yapılan bu şekildeki yakıştırmalar neticesinde engelli bireyler kendilerini dışlanmış hissetmiş ve toplum içerisinde kendilerine fazla yer bulamamışlardır. Bu durum onların yaşayışının anlaşılmasını zorlaştırmış ve gereken eğitim, bakım hizmetlerini almalarını zorlaştırmıştır.

Yakın tarihte bilimin gelişmesiyle beraber özel gereksinimleri olan bireylerin durumları hakkında dayanağı olan mantıklı açıklamalar yapılmaya başlanmıştır. Hümanizm fikrinin etkisi sonucu

önem kazanan her bireyin değerli olması düşüncesinin daha fazla benimsenmesiyle birlikte engellilere karşı olan olumsuz bakış açısı değişmiş ve onlar hakkında olumlu tavırlar gelişmiştir. Tıbbi olarak doğru teşhisler konulmaya başlanmış ve eğitsel olarak izlenilmesi gereken yollar belirlenebilir hale gelmiştir.

Dünya da olduğu gibi ülkemizde de özel eğitim alanındaki çalışmalar yakın zamanda yoğunluk kazanmıştır. Ancak halen özel eğitim alanında yeteri kadar bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Özel gereksinimi olan bireylerin anlaşılması da yapılan bilimsel çalışmalarla doğru orantılı olarak ilerlemektedir. Bu nedenle engeli olan bireyleri yeteri kadar anlayamamaktayız. Diğer özel eğitim alanlarında olduğu gibi görme engeli alanında da bu durum geçerlidir. Özellikle akademik olarak bu konuda araştırma yapmayan kişiler dayanağı olmayan bilgiler öne sürebilmektedir. Bunların genel geçmişten günümüze kulaktan kulağa aktarılan söylentilerdir. Görme engelli bireyler de sosyal ortamlara girmekte zorlandıklarından dolayı onların hakkında da yeteri kadar bilgi sahibi olunamamaktadır. Dolayısıyla bu durum çeşitli söylentilerin oluşmasını güçlendirmektedir.

Görme engelli bireyler hakkında fazla bilgi sahibi olunmayan ve merak edilen konulardan bir tanesi de rüyaya ilişkin deneyimleridir. Bu araştırmam da doğuştan total görme engelli olan bireylerin rüya deneyimleri hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Toplanan verilerden ortak bir sonuç çıkarmak amaçlanmıştır.

1.1. Rüya

Rüyalar tarih boyunca insanlığın ilgisini çeken başlıca konulardan bir tanesi olmuştur. Rüyalar soyut olarak yaşanan deneyimler olması nedeniyle araştırılması kolay olmamıştır. Bu nedenle kaynağı ve nedeni üzerine değişik görüşler ortaya atılması kaçınılmaz olmuştur. Kimi zaman gelecekte bir haber olarak kimi zaman bilincimizin karanlık tarafında sakladığımız düşüncelerin açığa çıkması olarak kimi zaman da hayatın olağan akışında karşılaştığımız durumların uyurken yeniden tekrarlanması olarak yorumlanmıştır. Rüyaların fizyolojisi, psikolojisi ve sosyolojisi üzerine ünlü bilim adamları bilimsel araştırmalar yapmışlardır. Freud'a göre rüya, nevrotik belirtiler gibi yasaklanmış istekler ile bu istekleri engelleyen güçler arasındaki bir uzlaşma sonucu ortaya çıkar (Apaydın, 1997). Yani uykumuz sırasında bilinçaltımızda bulunan ve Ego ile Süper ego nedeniyle baskılanmış olan isteklerimiz ve arzularımız tatmin edilmektedir. Jung'a göre ise rüyanın kaynağı bilinçdışıdır. Bilinçdışında bulunan arketipler rüyada sembollere dönüşürler. Rüyaların içeriğini anlamak için bu sembollerin anlamlarının iyi bilinmesi gerekir (Çetin, 2010).

1.2. Total Görme Engelli

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre Türkiye'de 1.039.000 kişi görme engellidir (Koyuncular, 2021). Doktor kontrolüne gittiğinde % 40 ve üzeri görme kaybı yaşadığı anlaşılan kişiler görme engelli olarak nitelendirilmektedir (Ahıska, 2022). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre görme engellik şu şekilde tanımlanmıştır. "Görme engelli, bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10'dan aşağı olan, eğitim öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayandır." şeklinde tanımlanmaktadır (Hebebe, 2017). Görme engelliler hiç görmeyenler (körler) ve az görenler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Okuturlar, 1968; 186). Hiçbir şey göremeyen renk, ışık ve nesnelere seçemeyen görme engelli bireylere total görme engelli denilir. Az görenler, bütün düzeltici tedbirlere rağmen görme gücü 20/70 ve ya daha az görenler (görme keskinliği 20/70-20/200 arasında olan) ve görme güçlerini öğrenimlerinde kullananlar olarak tanımlanmıştır (Okuturlar, 1968; 187). Görüldüğü gibi görme yetisini kullanabilme durumuna göre görme engelli bireyler total ve az gören olarak sınıflandırılmıştır. Tüm engellilik durumlarında olduğu gibi görme engelinde de engel oranı sabit sınırlar içerisinde değişmektedir. Örneğin %90 ve üzeri görme kaybı yaşayan bireyler total görme engelli olarak tanımlanmaktadır. Ancak kimisi %95 görme kaybı yaşarken kimisi de %100 görme kaybı yaşıyor. Yani kimisinde sadece ışık algısı bulunurken kimisinde de hiçbir görsel uyarıcı bilgisi bulunmamaktadır. Tanıma göre bu iki bireyi de total görme engelli olarak tanımlamak mümkündür.

1.3. Total Görme Engelli ve Rüya

Sabah işe giderken bize saldırmaya çalışan köpeğin gece uyurken bizi kovaladığını, vefat etmiş dedemizin canlı olarak bizi ziyarete geldiğini, ileride alacağımız arabanın rengini rüyamızda görebiliriz. Burada verdiğim örneklerden yola çıkarak rüyalarımız görsel ve işitsel hatta dokunsal olarak yaşadığımız ve yaşayabileceğimiz deneyimlerin, uyku halinde zihnimizde tekrarlanması halinde gerçekleşmektedir diyebiliriz. Peki ya görme duyusunu kullanamayan, dış dünyadaki uyarıcılarla hiç etkileşim yaşamamış bireyler de rüyalarında görsel deneyimler yaşayabilirler mi?

Rüyalarımız sadece görsel olarak gerçekleşmemektedir. Rüyalarımızda işitsel, dokunsal ve his olarak deneyimlerde yaşamaktayız. Görme engellilerin görme duyusunu kaybetmelerine karşın diğer duyularının daha gelişmiş kullandığı düşünülmektedir. Körlerin sağlam kalan duyuları, görenlerinkine göre duyarlılık açısından herhangi bir üstünlük göstermemektedir. Söz konusu olabilecekleri tek üstünlükleri, bu duyular yoluyla aldıkları uyarıları yorumlamakta edindikleri tecrübelerdir (Enç vd., 1981;51). Buradan hareket edecek olursak görme engellilerin diğer duyuları aracılığıyla rüyaları deneyimlediklerini söyleyebilir miyiz?

Daha önce rüya üzerinde yapılan çalışmaların tamamı normal bireyler incelenerek ortaya çıkarılmıştır. Görme duyusunu hiç kullanmamış bireylerin nasıl rüya gördüklerine ilişkin araştırmalara çok sık rastlanmamaktadır. Biz bu çalışmamızı doğuştan total görme engeli olan bireylerin rüya deneyimlerini nasıl gerçekleştirdiklerini anlamak üzere hazırladık.

2.YÖNTEM

2.1Araştırma Deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemi seçilmiş olup araştırmanın doğasına uygun olan olgu bilim deseninde bir çalışma yapılmıştır. Olgu bilim, olgu ile ilgili bilgiler elde etmek için bireylerin deneyimlerinden yararlanan bir araştırma yöntemidir. Olgu bilimin oldukça fazla uygulama biçimi bulunmasına rağmen her birinde öznel deneyime öncelik verilmektedir.(Kocabiyyik,2015)

2.2Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ilinde ikamet eden doğuştan total görme engelli olan bireyler oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yönteminden benzeşik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örneklemesinin aksine benzeşik örnekleme yönteminde küçük ve homojen bir örneklem ele alınmakta ve detaylı olarak çalışılmaktadır (Neuman, 2014). Doğuştan total görme engeli bulunan bireylerin görüşleri alınarak olası ortak verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş
A1	Erkek	62
A2	Kadın	48
A3	Kadın	33
A4	Erkek	61
A5	Kadın	43
A6	Erkek	30

2.3.Veri Toplama Araçları

Araştırma çerçevesinde doğuştan total görme engelli bireylerin rüyalara ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla dört soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmada katılımcıların ses kaydı konusunda izinleri alınmış, izin veren katılımcılarla ses kaydı ile diğer katılımcılar ile de yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden sonra kaydedilen veriler, metne dönüştürülmüştür. Veri toplama sürecinde her görme engelli bireye görüşme sırasına göre kod verilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 15 dakika içerisinde tamamlanmıştır.

2.4.Araştırmaya İlişkin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik ifadelerinin yerine nitel araştırmalarda inanılabilirlik, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkinliği gibi ifadelerden bahsetmek daha doğru olur (Krefting, 1991). Bu çalışmada inandırıcılığı sağlamak için araştırmacının önceki bilgilerden etkilenmemesi için ses kaydına başvurulmuştur. Ayrıca katılımcıların aktarmak istedikleri görüşlerin birbiriyle olan tutarlılıkları teyit edildikten sonra elde edilen veriler yorumlanmış ve rapor edilmiştir. Tutarlılığı sağlamak için katılımcıların sorulan sorularına karşılık olarak verdikleri cevapların benzerliği irdelenerek katılımcıların soruları daha kolay anlaması amacıyla yol gösterilmiştir. Görme engelli bireylerin deneyimlerini daha rahat anlatması için görüşme yapılan ortam olumsuzluklardan arındırılmış ve ortamda başka kimsenin olmamasına dikkat edilmiştir. Sorulan soruların sırası, ayarlanan süre gibi etkenler tüm görme engelli bireylerde benzer olacak şekilde tasarlanmıştır. Toplanan veriler teyit edilebilirliği sağlamak için saklı tutulmaktadır.

2.5. Veri Analizi

Görme engelli bireylerin rüyalara ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak üzere elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya olanak tanıyan bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2014).

3. BULGULAR

Doğuştan total görme engelli bireylerin, rüya deneyimine ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla "Rüya görür müsünüz?", "Ne sıklıkla rüya görürsünüz?", "Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız?" ve "Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?" sorularına yönelik elde edilen veriler sırasıyla incelenmiştir.

1. Doğuştan total görme engelli bireylerin "Rüya görür müsünüz?" sorusuna ilişkin görüşleri şu şekildedir. Doğuştan total görme engelli bireylerin rüya görüp görmediğini öğrenmek amacıyla "Rüya görür müsünüz?" sorusu tüm katılımcılara sorulmuştur. Verilen cevaplar arasında benzerlik olup olmadığı araştırılmıştır. Doğuştan total görme engelli olan katılımcıların tamamı bu soruya "Evet, rüya görüyoruz." demişlerdir.

2. Doğuştan total görme engelli bireylerin ne sıklıkla rüya gördüklerini öğrenmek amacıyla "Ne sıklıkla rüya görürsünüz?" sorusu tüm katılımcılara sorulmuştur. Verilen cevaba ilişkin görüşler Tablo 2' de gösterilmiştir.

Tablo 2. Görme Engelli Bireylerin Ne Sıklıkla Rüya Gördüklerine İlişkin Görüşleri

Kod	Rüya Görme Sıklığı
A1	Sık sık
A2	Sık sık
A3	Normal
A4	Az
A5	Sık sık
A6	Sık sık

3. Doğuştan total görme engelli bireylerin nasıl rüya gördüklerini öğrenmek amacıyla "Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız?" sorusu tüm katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya ilişkin verdiği cevaplar değiştirilmeden aktarılmıştır.

Tablo 3. Görme Engelli Bireylerin Nasıl Rüya Görürsünüz Sorusuna İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar
Rüya Görme Şekli	Duyu Organları	İşitme
Rüya Görme Şekli	Duyu Organları	Dokunma

Rüya Görme Şekli	Duyu Organları	Tatma, Koklama
Rüya Görme Şekli	Sezgi	His Olarak

“Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız? Sorusuna A1: “ Rüyamı yaşadığım gibi görürüm. Ben görmeyen birisiyim. Görmediğim ortamda nasıl hatırlıyor, olayları nasıl duyumsuyorsam ve algılıyorsam o şekilde görürüm. Görme dışındaki her duyumu kullanıyorum. İşitme, dokunma, tatma, koklama. Yıllar önce Hüseyin Nihal Atsızın Bozkurtlar romanını okurken onun etkisiyle olacak Kürşat ihtilaline katılan bir çeri oluyordum ve ata biniyordum. Kılıç kullanıyordum ve Kürşat’ın yanında diğerleri şehit olurken ikimiz kalmış oluyorduk.” diye cevap vermiştir.

“Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız? Sorusuna A2: “ Mesela bir kedi görüyorum. Sesinden ve tüylerinden hissedebiliyorum. Bilinçaltına yerleşmiş bir şeyi genelde gece nesnel olarak görebiliyorsun. Ses olarak dokunsal olarak görüyorum.” Diye cevap vermiştir.

“Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız? Sorusuna A3: “ Rüyamda da, gerçek hayatta olduğum gibiyimdir. Rüyamda gittiğim yeri görmüyorum ama dokunsal ve işitsel olarak varlığımı evde miyim yoksa okulda mıyım hissediyorum, biliyorum.” Diye cevap vermiştir.

“Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız? Sorusuna A4: “ Rüyaı nasıl yaşıyorsam öyle görürüm. Doğuştan görme engelliyim. Masayı elimle dokunarak hissediyorsam rüyamda da masayı o şekilde hissediyorum.” Diye cevap vermiştir.

“Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız? Sorusuna A5: “ Gerçek hayatta gördüğüm şeyleri rüyamda da aynı şekilde görürüm. Rüyamda da görme engelli olarak rüyayı fark ederim. Görsel olarak değil ses olarak algılarım. Mesela ben, annem ve kardeşim beraber alışverişe gidiyorduk. Rüyamda alışveriş yapıyordum ve yine yardımcı oluyorlardı. Rüyamda onların koluna girerek gidiyordum. His olarak ses olarak görüyorum.” Diye cevap vermiştir.

“Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız? Sorusuna A6: “ Biz rüyayı ses olarak duyuyoruz görme olarak nitelendiriyoruz. Nasıl ki sizler rüyanızda televizyon izliyorsanız bizlerde radyo dinliyoruz. Genelde her şeyi ses olarak duyarız. Rüyamda Amerika’ya gitmişim kendimi yazılımsal olarak geliştirmek için oradaki yazılımla ilgili kaynakları araştırırken birileriyle konuşuyordum.” Diye cevap vermiştir.

4. Doğuştan total görme engelli bireylerin görme duyularını kullanarak hayatları boyunca görmedikleri nesnelere rüyalarında nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Rüyanızda gördüğünüz yakınızdaki olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırınız?” sorusu tüm katılımcılara sorulup verdikleri cevaplar değiştirilmeden aktarılmıştır.

Tablo 4. Rüyanızda gördüğünüz yakınızdaki olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırınız sorusuna ilişkin görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar
Rüyada dokunmadığı nesnelere anlamlandırma şekli	Referans	Tanıdık nesne ve ya kişiler
Rüyada dokunmadığı nesnelere anlamlandırma şekli	Sezgi	Hissederek
Rüyada dokunmadığı nesnelere anlamlandırma şekli	Duyu Organları	Ses
Rüyada dokunmadığı nesnelere anlamlandırma şekli	Duyu Organları	Dokunarak

“Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?” sorusuna A1
 “ Gerçek hayatta nasıl yaşıyorsam, mesela dokunduğum zaman önümdeki nesnenin masa olduğunu, uzakta mı ya da yakında mı olduğunu nasıl anlıyorsam rüyamda da bu şekilde anlıyorum.Hissi kablel vuku diye bir şey var. Hissi kablel vukuda olayın olmadan önce hissedilmesi vardır. Buraya girdiğimde sadece duyu organlarımla algılıyorum belki ama hissederek buranın senin odan olduğunu, sen sesini çıkarmasan da senin burada olduğunu ve masanın başında oturduğun pozisyona kadar hissedebiliyorum. Mesela sen girdiğin zaman bu odayı tarif edebiliyorsun ya ben girdiğim zaman da bu odayı sana tarif edebiliyorum ama senin gördüğün her şeyi ben hissederek tarif ediyorum. Örneğin daha önce hiç gitmesem de bazen kendimi Afrika ormanlarında görüyorum. Burasının herhangi bir orman olmadığını Afrika ormanları olduğunu hissederek biliyorum.” Diye cevap vermiştir.

“Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?” sorusuna A2
 “ Görme engellilerin rüyaları gerçek hayatta nasılsa öyledir. Bazen yabancı bir ortamda oluyorum ama ortam yabancı olsa da tanıdığım nesne ve kişiler olabiliyor. O kişilerle o nesnenin gerçekte nasıl olduğunu eşleştirebildiğim gibi rüyamda da dokunmadan o kişiye göre o nesneyi biliyorum.” Diye cevap vermiştir.

“Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?” sorusuna A3
 “ Sizin odanızda şimdi masa olduğunu biliyorum ya kendimi rüyamda da sizin odanızda gördüğüm zaman burada masa olduğunu anlıyorum, evimde de aynı şekilde.” Diye cevap vermiştir.

“Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?” sorusuna A4
 “ Benim genelde kinestetik duyum gelişmiştir. Bulduğum ortamı algılarımla çok çabuk hissedirim. Rüyamda da böyle. Örneğin bir odaya girdiğimde büyüklüğünü ve genişliğini tarif edebilirim. Nesnelere de bu şekilde. Arabayı seslerinden rahatlıkla ayırt edebilirim.” Diye cevap vermiştir.

“Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?” sorusuna A5
 “ Mesela rüyamda bir kişi orda kalem var dediğinde gerçek hayatta kalemi nasıl anlamlandırırıyorsam öyle anlamlandırırım.” Diye cevap vermiştir.

“Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırırırsınız?” sorusuna A6
 “ Günlük hayatta olduğu gibi nesnelere dokunarak anlamlandırıyoruz, dokunmazsak anlayamıyoruz.” Diye cevap vermiştir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Doğuştan total görme engelli katılımcılara rüya ile ilgili dört farklı soru sorulmuştur. Sorulara verdikleri cevaplar neticesinde araştırma sonuçları elde edilmiştir. Sonuçlar tarafsız bir şekilde incelenmiştir. Doğuştan total görme engelli bireylerin rüya ile ilgili olarak benzer yaşadıkları deneyimler saptanmaya çalışılmıştır.

Doğuştan total görme engelli katılımcıların tamamı “Rüya görür müsünüz?” sorusuna “Evet” yanıtını vermişlerdir. Görme engelli bireylerin tamamı doğdukları andan itibaren hiçbir görsel uyaran almasalar dahi rüya görebilmektedirler.

Katılımcıların “Ne sıklıkla rüya görürsünüz?” sorusuna ilişkin cevapları görme engeli olmayan insanlarda olduğu gibi farklı olmuştur. Ortalama bir insan, uyandığında hatırlasa da, hatırlamasa da, günde ortalama 4-5 rüya görür (Bakırcı, 2019). Katılımcılardan dört kişi sık sık rüya gördüğünü, bir kişi normal ve bir kişi de az rüya gördüğünü söylemiştir. Doğuştan total görme engelli katılımcıların çoğunluğu sık sık rüya gördüğünü söylemiştir. Normal insanlar ne sıklıkla rüya görüyorsa görme engelliler de aynı sıklıkta rüya görüyor diyebiliriz.

Katılımcıların “Nasıl rüya görürsünüz, bir rüyanızı anlatır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların tamamı rüyalarında da görme engelli olduklarını ve gerçek hayatta çevrelerini nasıl algılıyorsa rüyada da o şekilde algıladıklarını aktarmışlardır. Yani görme duyusu haricindeki diğer duyularını (özellikle işitme ve dokunmayı) kullanarak rüya deneyimlerini gerçekleştirmektedirler. Rüyalarımız beyinde gerçekleşen aktivitelerdir. Normal bireyler beyinlerinde depolanan bilgileri beş duyu organları vasıtasıyla fark eder. Gördüğümüz rüyalarda bu beş duyu organımız tarafından beynimize iletilen bilgiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ancak doğuştan total

görme engelli olan birey görme duyusunu kullanamadığından diğer kalan dört duyusu (işitme, dokunma, koklama ve tatma) ile beynine veri gönderebilmektedir. Görsel uyarının ne olduğuna yabancı olan beyin bu duyuyu kullanamadığından diğer dört duyu ile yaşadığı deneyimleri rüya da o duyulara uygun şekilde açığa çıkarabilmektedir. Kısacası total görme engelli bireylerin söylediği gibi nasıl yaşıyorlarsa rüyaları da o şekilde görmektedirler.

Son soruda katılımcılara “Rüyanızda gördüğünüz yakınınızda olmayan nesnelere nasıl anlamlandırabilirsiniz?” diye sorulmuştur. Sorunun devamında uzaklarında olan ve sesi olmayan bir nesneyi nasıl bilebildikleri sorulmuştur. Bu şekilde hem işitme hem de dokunma duyularını kullanmadan, rüyalarında etraflarındaki bir nesnenin var olup olmadığını nasıl bilebildiklerini öğrenmeyi amaçlanmıştır. Katılımcıların bu görüşlerinden hareketle rüyalarında yakınlarında olmayan ve dokunmayıp işitmedikleri nesnelere bir referans ile oradaymış gibi hissedebildikleri söyleyebiliriz. Bu referans bir kişi, nesne ya da mekân olabilir. Örneğin katılımcı A3’ün söylediği gibi gerçek yaşamda benim odamda önümde masa olduğunu bildiği için rüyasında da benimle konuşurken önümde masa olduğunu bilebilir. Ya da A2’nin söylediği gibi bir nesne de referans olabilir. Örneğin evinde televizyon kumandasını koltuğun üzerine koyuyorsa rüyasında da o koltuğa oturduğunda kumandanın orada olduğunu dokunmadan ve işitmeden bilebilir. Yakınında olmayan nesneyi rüyasında anlamlandırmanın diğer bir yolu ise A5’in dediği gibi yine rüyasında başka bir kimsenin, ona nesnenin orada olduğunu söylemesi ile bilebilir.

Ek olarak doğuştan total görme engellilere rüyalarında daha önce hiç gitmedikleri bir yerde olup olmadıkları ve oldularsa eğer oranın neresi olduğunu nasıl bilebilecekleri sorusunu sordum. Katılımcıların cevaplarına göre öğrenmiş oldukları bilgiler doğrultusunda, rüyalarında daha önce gitmedikleri yerlerde olabildikleri sonucuna varılmıştır. Buldukları yerlerde mutlaka tanınmış kişilerin ve ya nesnelere olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca hissederek nerede olduklarını bilebildiklerini de söylemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Ahıska, K. (2022). Görme engelli kime denir | BlindLook | Blog.Geliş tarihi 18 Aralık 2022 15:33:57, gönderen <https://www.blindlook.com/tr/blog/detay/gorme-engelli-kime-denir>
- Akot, B. (2010). Freud’un rüya yorum metodu. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi Cilt 10, Sayı 1*
- Apaydın H. (1997).“Rüya ve fonksiyonu”, *OMÜİFD.,sayı:IX.,s.265,266.*
- Aslan, S. (2017). Rüya ve uyku – psikiyatri – psikoloji – psikoterapi – Ankara.Geliş tarihi 14 Aralık 2022 19:19:53, gönderen <https://www.drselecukslan.com/ruyalar-ve-uyku/>
- Bakırcı, Ç. M. (2019). Uyku nedir? Uykunun evrimi, Günlük uyku süreleri ve uyku sırasında düşme hissi üzerine...<https://doi.org/10.47023/ea.bilim.87>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Dergisi,7(1), 231-274.*
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED 2016, 9(1), 23-28*
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, s. 259, Ankara: Pegem Akademi.
- ENÇ, M., ÇAĞLAR, D., ÖZSOY, Y. (1981).*Özel Eğitime Giriş, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*,Ankara: Sevinç Matbaası.
- Hebebe, M. T. (2017). Görme engelli ve az gören bireyler için geliştirilen donanım ve yazılımlar, *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi, Cilt 1 Sayı 2*, s. 52-62
- Kocabiyik, O. O. (2015). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1), Art. 1.*
- Koyuncular, B. (2021). Dünyadaki ve türkiye’deki görme engelli sayısı| BlindLook. Geliş tarihi 17 Aralık 2022 12:28:03, gönderen <https://www.blindlook.com/tr/blog/detay/gorme-engelli-nufusu>

Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45 (3), 214-222.

Neuman, L. W. (2014). Social research methods: *Qualitative And Quantitative Approaches* (Seventh Ed.)

OKUTURLAR, M. H (1968). *Özel Eğitim*. İstanbul; Okuturlar Yayınları

Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. <https://doi.org/10.21733/ibad.871703>

Yüksek, F. (2022). Az ve total görme engelli arasındaki farklar | BlindLook | Blog. Geliş tarihi 14 Aralık 2022 21:20:59, gönderen <https://www.blindlook.com/tr/blog/detay/az-ve-total-gorme-engelli-arasindaki-farklar-nelerdir>